

de subjectiviteit van het eigen geloofsleven, op de bevinding en op de schokkende bekeering werd alle nadruk gelegd; alleen wie verslag wist af te leggen van zijn weg; wie uur en plaats wist te noemen van zijn bekeering, werd als kind Gods beschouwd. Maar wat ons doopsformulier zegt, dat God onze kinderen tot Zijn kinderen heeft aangenomen, heette een zielverderende leer, die de kinderen met een ingebeelden hemel naar de hel deed gaan, en die daarom niet ernstig genoeg kon worden bestreden.

Hoezeer het echter, voor wie den toestand onzer Kerken kent, wel te begrijpen is, dat deze verbondsleer, toen ze weer voor het licht werd gebracht, voor een nieuwheid werd uitgekeken en de ernstigste bezwaren tegen haar werden ingebracht, toch mag wie de Gereformeerde belijdenis liefheeft en het zoolang verdonkerde goud weer in vollem glans voor ons volk wil laten schitteren, geen oogenblik zich laten weerhouden om deze verbondsleer weer tot haar recht te doen komen. Leefden we nog in een tuchtelooze volkskerk, zou deze verbondsleer metterdaad een fictie wezen en haar prediking de ernstigste gevaren meebrengen. Verbondsleer zonder tucht voert tot ontheilgung van het verbond Gods. Maar de tweede reformatie, waarom Voetius bad, is door Gods genade ons geschonken. Uit de valsche vermenging der volkskerk zijn we door Gods hand uitgeleid. We hebben een kerk, die, hoe onvolkomen ze in deze aardsche bedeling altoos blijft zal, toch een gezuiverde kerk is, waar de belijdenis weer in eere is, en waar de sleutelen der tucht worden gehandhaafd. Maar zal deze kerk niet alleen in naam, maar in waarheid een Gereformeerde kerk zijn, dan moet ook de invloed van het mysticisme, van het pietisme en van het methodisme in ons midden overwonnen worden en dient de verbondsleer onzer gereformeerde vaders weer tot het bewustzijn van ons volk door te dringen. Daarmede toch staat of valt het Gereformeerde karakter van onze Kerk.

Het is daarom, dat we in deze artikelenreeks, die we vóór de vakantie begonnen en die we nu weer hopen voort te zetten, een poging hebben gewaagd, om deze verbondsleer nogmaals uiteen te zetten en de bedenkingen, die tegen haar werden ingebracht, te weerleggen. Ons uitgangspunt namen we daarbij niet in de geschriften van onze theologen, zelfs niet in de belijdenisschriften van onze Kerk, maar in het *Woord Gods*. Wie waarachtig vroom is, buigt alleen voor het *Woord Gods*. Niet het gezag van eenige theologen, zelfs niet het gezag der Kerk, maar het gezag van God in Zijn *Woord* moet voor de conscientie beslissen. Uit Gods *Woord* hebben we daarom aangehouden, hoe Hij de kinderen des verbonds beschouwd wil hebben als *Zijn* kinderen, als erfgenamen van het Koninkrijk der hemelen, als geheiligd in Christus Jezus. Eerst daarna en in de tweede plaats wezen we er op, hoe onze Gereformeerde Kerk in haar belijdenisschriften en doopsformulier deze verbondsbeschouwing van Gods *Woord* zuiver heeft overgenomen en beleiden, en daarop alleen het recht grondde om aan de kinderen der geloovigen het sacrament van den Heiligen Doop toe te dienen. De sterke en krasse uitdrukkingen onzer belijdenisschriften en van ons Doopsformulier, waaraan men nauwelijks meer de aandacht schonk of waarover men gedachteloos heenlas, stelden we weer in helder licht, en van menigen lezer ontvingen we dan ook de betuiging, waarvoor we dankbaar zijn, dat metterdaad ons betoog doel getroffen en hen overtuigd had wat ze vroeger nooit hadden begrepen, dat dit de verbondsleer onzer Gereformeerde Kerk was. En eindelijk hebben we ook getracht de gewone bedenkingen, die tegen deze leer werden ingebracht, te weerleggen. Dat deze verbondsbeschouwing niets dan een fictie zou wezen, omdat toch niet al die kinderen des Verbonds in werkelijkheid kinderen Gods zijn, bleek niet juist te zijn, want Gods *Woord* ons leert, dat deze verbondsbeschouwing wel degelijk een realiteit is, in zoverre als niet alleen wij menschen gehouden zijn om naar den wil van Gods onze kinderen aldus te beschouwen, maar dat God de Heere zelf eenmaal in het oordeel hen aldus rekenen zal en hun schuld en verdoemenis des te zwaarder zal wezen, wanneer ze aan den eisch des verbonds niet hebben beantwoord. Daarmede viel vanzelf de tweede bedenking weg, dat deze verbondsleer zorgeloze en goddelooze menschen zou maken, want wanneer deze verbondsleer maar recht wordt verstaan, maakt ze de verantwoordelijkheid van de ouders en de kinderen juist des te groter en zal ze daarom de beste prikkel blijken om tot waarachtige bekeering uit te drijven. En wat de laatste bedenking betreft, dat deze verbondsbeschouwing, zij het dan al dat ze in onze liturgie geleerd wordt, in onverzoeijlijke strijd zou wezen met wat de Gereformeerde Kerk in haar Canones van Dordt belijdt, nl. dat Christus zijn bloed alleen voor de uitverkorenen heeft vergoten en alleen deze uitverkorenen tot kinderen Gods worden aangenomen, zoodat het onmogelijk is al de kinderen des verbonds, die toch naar Gods *Woord* niet allen uitverkoren zijn, voor gewassen door het bloed van Christus en voor aangenomen kinderen van God te houden, merken we op, dat zeker de belijdenis van de uitverkiesing en die van het genadeverbond voor ons denken moest en zijn overeen te brengen, maar dat daarom toch nooit de eene waarheid aan de andere mag worden opgeofferd, omdat beide door God ons zijn openbaar. Zijn uitverkiesing als het geheime raadsbesluit Gods, dat Hij als heilgeheim alleen aan Zijn uitverkorenen openbaart en dat daarom nooit voor ons de regel kan zijn, waarnaar we anderen hebben te beoordelen, en Zijn genadeverbond als het middel,

waardoor Hij den raad Zijns welbehagens uitvoert en dat voor ons de door God gestelde regel is, waarnaar we de leden van Christus Kerk en hun kinderen hebben te beschouwen als deelgenooten van het verbond Zijner genade. Een regel, die niet alleen geldt ten opzichte van de kinderen des verbonds, maar evenzeer van de volwassenen, die hun geloof belijden. God alleen kent die de Zijnen zijn; Hij alleen proeft hart en nieren; maar voor ons menschen geldt het *oordeel der liefde*, waarnaar we voor Gods kinderen hebben te houden, die Hij in het verbond Zijner genade heeft opgenomen, zoolang ze niet door onchristelijken wandel of belijdenis het tegendeel bewijzen. En dat niet omdat wij het zoo gaarne aldus willen, of dit naar onze overtuiging het meest barmhartig is, maar omdat we in ons oordeel over anderen nooit onze eigen meesters mogen zijn, maar ons stipt te houden hebben aan wat God in Zijn *Woord* ons voorschrijft.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen Postmerk Middelburg, letter M. v. H., uniegit, Zilverbon 259; van den heer W. Koops te Rotterdam van N. N. 1.

Dr. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter. Kootwijk.

Leestafel.

N. HAS. ZUSTERLIEFDE. W. KIRCHNER. Amsterdam 1915.

Toen ik dit boek van 309 pagina's en XLII hoofdstukken doorbladerde, had ik al gauw in de gaten, dat het 'n christelijke roman uit onzen tijd was.

Nu sta ik tegenover dit soort literatuur op zichzelf volstrekt niet vijandig, alleen maar, en dat vanwege mijn aangename ervaringen van de wijze waarop er meest in gewerkt wordt, een beetje mistrouwig. Dan, toen ik, met begrijpelijke schroomvalligheid en enkel omdat het moest, aan het lezen van dezen roman begonnen was, kwam er al spoedig de neiging bij om op den ingeslagen weg van den plicht voort te varen. Deze christelijke roman toch kan er, met andere prestaties in het genre, toe bijdragen om althans de klad van 'crant vervelend' die er op ligt wat op te bleken.

Hij heeft mij geboeid.

Van 'n roman, die mij boeit, weet ik graag, als van 'n schilderstuk of 'n stelsel van wisselgeerte hetwelk mij dat doet, iets en liefst veel omtrent den maker. Eerst toch wanneer ik 'n mensch met 'n anders-zijn dan al de anderen in 'den mensch krijg te pakken, het bijzonder in het algemeen, het individueel in het identische, doorzie ik zooveel beter 'n werk. Als tegenproef is dan nog niet zoo kwaad, weer van het werk op den maker terug te gaan.

Zoo begeerde ik dan ook iets, liefst veel, te weten van den mij volkomen onbekenden auteur van ZUSTERLIEFDE, N. HAS.

Ik giste al op grond van enkele trekjes in het boek, dat het 'n roman was.

Wilde echter zekerheid hebben. Ben daarom uitgegaan op verkenning. Toen bleek, dat mijn vermoeden van 'n schrijver juist was en, al vragede, hoorde ik nog meer en daarvan kan ik, zonder 'n indicatie te begaan, nu wel een en ander vertellen.

N. HAS is geen schuilnaam, die N. is de aanvangletter van den naam NEELTJE. NEELTJE HAS ook voor 'n schrijver zou mij NEELX beter klinken. — NEELTJE HAS is, nog pas even in de twintig, ongetrouwd. Zij is niet 'n stadskind, maar om met onze VLAAMSE broeders te spreken, 'n kind 'van-den-buiten' en wat mij, al ben ik vrij van 'kerkisme', toch wel plezier doet, 'n gereformeerde-christelijk zuster.

Zoals ik straks reeds zei, heeft ZUSTERLIEFDE van MEJUSFROU NEELTJE HAS mij geboeid. Geboeid, niet zool als een handig in-elkaar-gezettedetectieven- of keukensmeiden-roman met zijn 'spannende' intrige of verwickeling het mijnschien ook nog wel zou kunnen, maar zool als alleen een roman van ook maar eenigszins artistiek gehalte, mij dat nog altijd vernag te doen. Dit gehalte dat voor mij in 'n roman waarop ik de keur der artistiekiteit meent te mogen zetten, niet mag ontbreken, vind ik vooral in dat uit het spreken en handelen van menschen wier heel individueel zelfbeweeg de auteur heeft waargenomen en doorvoeld, ook mij dat zelfbeweeg doen zien en voelen.

Nu is mij dit, wat trouwens ook te veel geesacht ware, wel niet gebeurd met al de menschen uit dezen roman, maar toch met meer dan één. Tot op zekere hoogte zelfs met enkele figuurjes op het tweede plan, maar zeker ook met de hoofdfiguur: GONNIK KELLER.

In het rustig-landelijk GROENENDAAL, opgevoed bij haar tante, wonen de twee vroeg-verweerde zusters KELLER.

De oudere heet TRUDA en GONNIK is de jongere en tusschen de twee is een sterke band van zusterliefde. Ook de familie DALLINGA, uit AMERIKA terug, is op het dorp komen wonen. Aan TRUDE en GONNIK's tante zijn, door haar man, de DALLINGA's nog verwant, zoodat het ERALD, — de schrijver heeft blijkbaar wel eens van 'de verboden gronden' gehoord — maar een 'skoude' neef der twee meisjes is.

Dere koud neef dan is weldra warm verliefd op GONNIK, het lieve achttienjarige, bruin-oogige kind met levendig gezichtje en zij is 'n niet minder warm op hem. Op 'n zwoelen juli-avond, spreekt ERALD haar, in tante's tuin van zijn liefde en al zegt zij het niet, zij toont hem, dat ook zij hem liefheeft.

Die twee zijn dan overgelukkig. Als GONNIK er 's nachts niet van slapen kan, doet zij echter, door het hard-op-dromen van haar zuster, de voor haar allernieuwste ontdekking, dat ook TRUDE op ERALD verliefd is en nog in dienzelfde nacht komt zij er toe zich voor haar zuster op te offeren. Den volgenden dag breekt zij, tot zijn ontzetting, terwijl zij hem haar liefde ontveinst, met ERALD. Als zij dan merkt dat haar zuster van het bestaan der liefde toch wel iets gis, weet zij deze, vrezend, dat die het offer zal weigeren, dit vermoeden uit het hoofd te praten.

TRUDE is daardoor, zool als de schrijver het noemt, 'opgelucht' en wanneer zij dan ook, op

'n avond in Augustus, van ERALD, die niet anders denkt dan dat GONNIK slechts met zijn liefde gespeeld heeft, een aanbod krijgt, neemt zij dat in overnemende blijheid aan.

Als het weer Mei is trouwen die twee. Dit stille offer van GONNIK is het gegeven van ZUSTERLIEFDE.

Dit gegeven, kan, naar ik gis toestem, uit het oogpunt der moraliteit er niet mee door.

Het moge al onze deernis wekken, onze goedkeuring kunnen wij er niet aan schenken. 'n Meisje toch, dat zich eenmaal aan 'n man, die haar liefheeft, in wederliefde verbonden heeft, behoort dien band niet weer te verbreken. tenzij de plicht het haar gebiedt en daarvoor is in dit gegeven geen plaats te ontdekken.

Hier is geen botsing zelfs van plichten.

Hier is geen strijd tusschen den plicht van trouw aan den minnaar en andere plichten. Noch, om iets te noemen, als in het geval, dat hij 'n ongelovige blijkt en zij 'n christin is, tusschen dezen en den religieuze plicht. Noch ook, als in het geval, dat hij, naar het geoordeeld oordeel der ouders, hun kind, in welk opzicht ook, ongelukkig zou maken, tusschen den plicht tegenover hem en den plicht der kinderlijke gehoorzaamheid. En ook is hier geen conflict tusschen den plicht van trouw tegenover den minnaar en dien van barmhartigheid tegenover de zuster, als in het geval waarin, met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid, de zuster, wanneer zij hem niet krijgt, waanzinnig worden of sterven zou.

Hier is niet anders dan een strijd tusschen tweeërlei gevoel. Tusschen het gevoel der natuurlijke, uit de bloedverwantschap opkomende liefde van de zuster voor de zuster en dat der evenzeer natuurlijke, maar uit de geslachtsdrift opkomende liefde van de vrouw voor den man.

In 'n gezonde vrouweliefde is dat laatste gevoel sterker dan het eerste. Ook de Bijbel doet dit, in zijn farsch-realistische beelding van RACHEL en LEA, zoo echt uitkomen. En zoo is het ook, blijkens de omstandigheid, dat zij en voor en na met haar offer geen vrede heeft, in de ziel van GONNIK KELLER. Haar liefde voor ERALD is sterker dan die voor TRUDE.

Aanvankelijk is er dan ook in haar gemoed tusschen die tweeërlei liefde geen strijd. Die komt eerst wanneer zij 's nachts het droompraten van TRUDE hoort. Dat wekt dan het nieuwe, tot al hooger gemoedsontroering opsteigerende gevoel van medelijden met haar zuster. Het overweldigt haar en, doordat zij daarbij TRUDE ziet en hoort maar ERALD niet, zinkt de liefde voor hem momenten al meer en meer uit GONNIK's bewustzijn, wordt in dat oogenblik al zwakker en zwakker, terwijl die voor haar al sterker en sterker wordt.

In dit oogenblik is zij onder den dwang van haar, voor zedelijk oordeelen blind-makend afekt. Zonder dan ook te denken aan plicht en te bedenken wat haar plicht is, stuw haar, tot passie geworden medelijden GONNIK voort om, zoover aan haar staat, ERALD's levensgeluk en ook haar eigen, ten offer te brengen aan dat van TRUDE.

Het gevoel is, zonder meer, 'n poovere moralist. Daarom is dit onbetonnen, overijld en door zedelijk denken onbeheerscht emotioneel handelen van GONNIK, afgezien nog van de ontveining en de loochening der waarheid, die er mee verbonden zijn, als het gegeven in ZUSTERLIEFDE, uit moreel oogpunt, beaist af te keuren.

In de wijze echter waarop dit gegeven er verwerkt is, zit maar het mij voorkomt, voor een goed deel het artistiek-gehalte van dezen roman.

Daarvoor de volgende week.

G.

Uit de Pers.

Op de Gereformeerde predikantenconferentie, Dinsdag en Woensdag te Utrecht gehouden, kwamen belangrijke vraagstukken ter sprake, waarbij de leiders hun referaat in korte stellingen hebben samengevat.

Dr. W. Bouwman van Hallum hield een inleiding over Belijdenis Volkskerk of Vrije Kerk, waarbij hij de volgende stellingen verdedigde:

1. Van de absolute Volkskerk, gelijk die wordt voorgestaan door de modernen en waarin 'nagelast' wat leeft in het volk, moet wel onderscheiden worden de relatieve Volkskerk, gelijk die met name wordt beoogd door de confessionelen.

2. In de eerste den naam van kerk onwaardig, onder de laatste verstaant men een kerk, die de confessie handhaaft, maar tevens heel het volk in zijn organische eenheid omvat; die o.a. zeer ruim is in haar doopspraktijk, maar zonder de gedachte der openbare ongelovigen tot de sacramenten toe te laten; die vanwege de Christelijke overheid als de ware, de nationale kerk dient te worden erkend en voorgestaan en met haar belijdenis en eredienst een geheel heroorrechtte positie in te nemen ten opzichte van Volk en Overheid, en aan welke in zake wetgeving enz. in de openbare instellingen een groote invloed behoort te worden gegund.

3. Als de Volkskerk van Nederland moet naar het oordeel der confessionelen erkend worden de Nederlandsche Hervormde kerk, die echter reorganisatie van nood heeft. Terwijl aan de andere kerken als scheurkerken en aan sekten vrijheid van goddienst behoort te worden gelaten, — althans voor zover die niet in strijd is met het Christelijk Protestantisch karakter der natie.

4. Niet alleen de moderne volkskerk-gedachte, maar ook die van pas genoemde broeders vindt geen steun in de H. Schrift: noch in de profetische roeping der kerk, welke trouwen ook door de Gereformeerden, die geen aanhangers dezer Volkskerk-idee zijn, onoverwikt wordt beleiden, noch in de verhouding van verbond en volk, kerk en staat onder Israël, welke een exceptioneel en voorbijgaand karakter droeg en gestuurd werd door omstandige strenge instellingen, die nochtan in geen enkele andere volkskerk zouden mogen worden toegepast, noch in het doopsbevel en verante uitspraken der H. Schrift.

5. Een belijdenis volkskerk is niet alleen in abstracto wel mogelijk, maar heeft er ook in ons land plaats bestaan, toen de Gereformeerde kerk hier te lande de heersche kerk was geworden en als de ware kerk door de overheid werd erkend en bevoorrecht.

Maar ook door hare geschiedenis heeft God ons geleerd, dat de volkskerk in de praktijk steeds voor onontwikkelbare dilemma's moet staan om of de idee en de pretentie van de volkskerk te zijn, op te geven, of als kerk steeds meer haar heilig karakter in te boeten en geestelijk al dieper te zinken.

6. Met het oog op de gemengdheid onzer bevolking en de feitelijk bestaande pluriformiteit der kerk als openbaring van het lichaam van Christus, nu elke kerk, welke dan ook, in ons vaderland, die hare belijdenis wil handhaven en alsoo nog den naam van kerk mag dragen, door de pretentie van de volkskerk te zijn en door den eisch om als zoodanig te worden erkend, zich schuldig maken aan onbescheidenheid jegens het grootste deel des volks en aan een door niets gemotiveerd en stuitende aanmatiging tegenover andere kerken.

7. En voor de Ned. Herv. Kerk onzer dagen kan er in haar tegenwoordig bestaan en hare verhouding tot het Nederlandsche volk al evenmin als in de historie eenige reden bestaan om zich zoodanig recht aan te matigen.

8. De Gereformeerden hier te lande hebben de ernstige roeping om, — afzeggende van volkskerk, maar evenzeer afkeerig van alle separatisme en scheurlijste en verstandig hun hooge verantwoordelijkheid en heilige roeping ten opzichte van het gehele Nederlandsche volk, — in gehoorzaamheid aan het *Woord des Heeren* en naar den eisch onzer confessie steeds meer te zoeken éne kerkelijke gemeenschap om als vrije kerk in den vrije staat, maar in deugdelijk verband met de overheid en door deze in publieke rechten erkend, te waken voor de heilgheid van het verbond der genade, maar tevens geheel het Nederlandsche volk terug te roepen tot de gehoorzaamheid aan der vaderen God en diens gezalfden koning.

En Dr. T. J. Hagen, onze veldprediker te Arnhem, had het over de geestelijke verzorging der militairen, aan de hand van de volgende stellingen:

1. De geestelijke verzorging van de militairen in engeren zin (prediking, catechisatie, ziekenbezoeken) is de taak van het kerkelijk instituut. De Staat kan die niet op zich nemen.

2. Wel heeft de Staat de roeping om die geestelijke verzorging te bevorderen door a. voor dien arbeid der garnizoenskerken zooveel mogelijk gelegenheid te geven en het kerkbezoek en catechisatiebezoek te helpen controleren, zonder nog in de vroegere 'kerkparade' te vervallen; b. voor de militairen, die in de garnizoensplaats geen gemeente van hun gezinde aantreffen, naburige kerken uit te noodigen dien arbeid te verrichten; c. per man een zeker bedrag beschikbaar te stellen voor contributie, plaatsgebed enz. voor de kerken.

3. De regering benoemt daartoe legerpredikanten en geestelijken, en wel voor iedere divisie of te vormen district, een predikant van orthodoxe, en van moderne richting, en een Roomsche-Katholiek geestelijke. Hun taak zij, toe te zien, dat de militairen van alle garnizoenen een geestelijk verzorger ontvangen, overeenkomende met den geest der gezinden, waaruit de staat hen oproept, en de regeling met de verschillende kerken in verband met dien dienst tot stand te brengen.

4. Aan deze legerpredikanten en -geestelijken worden opgedragen de geestelijke verzorging van de militairen in ruimeren zin (ontwikkeling, ontspanning, militairen tehuizen, verenigingsleven, enz.), voorzien in de bijzondere behoeften aan geestelijke verzorging bij manoeuvres, mobilisatie en in oorlogstijd.

5. Ook zou het gewenscht zijn, dat die predikanten en geestelijken af en toe aan heel den troep 'theorie' gaven over den plicht van landverdediging, het recht van oorlogvoeren, gezag enz. De bijwoning daarvan wordt verplichtend gesteld, met dien verstande, dat ieder militair kan gaan bij den predikant of geestelijke van zijn richting.

Officieele Berichten.

Men schrijft ons uit Anjum:

Naar luid van den Heidelberg Catechismus is de Kerk van Christus als organisatie geroepen den Kerkedienst, of het predikambt, maar ook de scholen te onderhouden.

Voor den Kerkedienst en het predikambt, omdat dit plaatselijk is, hebben de leden van Christus Kerk altijd veel meer oog, dan voor de scholen.

Zelfs hoort men vaak van de Kerk ter plaatse en van de Vrije Universiteit voor Amsterdam spreken. Dit is toch minder juist. De Vrije Universiteit moet door alle belijders van den Christus onderhouden worden, in de allereerste plaats door de belijders, die leden zijn van de Gereformeerde Kerken.

In Anjum heeft men dit steeds betracht. Bij de oprichting der Vrije Universiteit waren er 9 leden der Vereniging voor Hooger Onderwijs, waaronder een stichter der Vrije Universiteit. Gaandeweg slonk dit aantal op 4, maar dank zij de krachtige actie door het comitee Dr. R. van Reenen en van den correspondent ter plaatse werd weer het oude aantal van 9 leden hersteld, krom het aantal begunstigers van 26 tot meer dan 40 en kan op eene verhoging van ruim fl 150 per jaar worden gerekend.

Daarbij komt, dat dit jaar, behalve de gewone collecten, die ongeveer fl 50 bedragen en uitsluitend voor de Theologische faculteit zijn bestemd, nog een extra-collecte werd gehouden tot dekking van het tekort, die met de gaven van eenige vrienden op ruim fl 100 kan worden geschat.

Ook te Dokkum neemt de belangstelling toe, daar behalve eene collecte voor het tekort, groot fl 108,99½, de contributie met fl 92 werd verhoogd.

Kort verslag van de vergadering der Classis Klundert, gehouden te Breda op Woensdag 25 Augustus.

Het moderamen is aldus samengesteld: Dr. A. L. Ruijs, praeses; Dr. H. N. Basoski, scriba; Dr. V. Hepp, assessor.

Behalve de gewone werkzaamheden als openning, gezang, lezen der Schrift, gebed, lezen der notulen enz. dienen als bijzondere punten vermeld:

1. Naar aanleiding van het rapport der Deputaten ter Partic. Synode wordt als deputaat voor de zending in samenwerking met Zeeland benoemd Dr. V. Hepp, terwijl als secundus Ds. Goris wordt aangewezen.

2. Van eenige verandering in de samenstelling van het college der deputaten voor den Evangelisatiearbeid wordt mededeeling gedaan.

3. Voor tusschenjachtige approbation en losmakingen worden aangewezen de kerken van Fijnaart en Klundert.

4. De conclusies van het rapport over Dinteloord's voorstel tot grenswijziging worden, gewijzigd en gemendeerd, aangenomen. Op één punt zal een nader onderzoek worden ingesteld door een commissie, bestaande uit de DD. van Dam, Hepp en Ruijs.

5. De voorbereiding van een classicaal Evangelisatie- en Zendingdag wordt opgedragen aan de DD. van Dam en Nomes.

6. De vacatureindiensten worden aldus geregeld: Breda: Sept. Dr. Ruijs, Oct. Dr. Goris. Drimelen: Sept. Dr. Basoski, Oct. Dr. Hepp. Raamsdonk: Sept. Dr. Nomes, Oct. Dr. v. Dam.

7. In zake de steunprijzen van Raamsdonk ca. zullen de kerken haar oordeel binnen de 14 dagen aan het moderamen der classicaal vergadering kenbaar maken.

8. Aan de kerk van W. wordt advies gegeven.

9. De volgende vergadering zal D.V. gehouden worden op Dinsdag 16 November te Klundert.

Op last der classis:

Dr. V. HEPP, assessor.

Buitenland.

Turkije. De Islam en het Kruis. De oorlog die nog steeds zooveel ellende over de volken van Europa en daarbuiten brengt,

heeft opnieuw de belangstelling gewekt in vele vraagstukken die reeds lang aan de orde zijn. Zoo heeft het samengaan van Turkije met de centrale mogendheden de aandacht gevestigd op de tegenstelling, die er tusschen het Mahomedanisme en het Christendom bestaat, en de vraag doen ontstaan of en in hoeverre het geoorloofd is voor een Christenatie om met de belijders van den Islam saam te gaan.

Zonder daarover ons oordeel uit te spreken, wenschen wij iets mede te deelen uit een opstel van den Heer Dr. S. M. Zwemer in *The Moslem World*, waarin gehandeld wordt over het kruis als oorzaak van de kloof die het Mahomedanisme van het Christendom scheidt.

Het is niet te ontkennen, dat zool in de prediking als in de Theologie in den tegenwoordigen tijd over het algemeen aan het kruis, of liever aan het leerstuk van de verzoening door het bloed des kruises, niet de plaats werd gegeven, welke deze in het Nieuwe Testament inneemt.

In het Nieuwe Verbond beheerscht het kruis alles, en het verklaart alles en het brengt alle dingen met elkander in het recht verband. De dood van Christus, zegt Dr. James Denby, is „zool voor de propaganda als voor de wetenschappelijke constructie der Christelijke religie van het hoogste belang”.

Nu is het duidelijk voor ieder die den Islam kent, dat de volgers van Mohamed niets van het kruis van Christus willen weten. Zij die in landen arbeiden welke geheel Mahomedaanisch zijn, komen tot de ervaring, dat de Mahomedanen een afkeer heeft van het Kruis. De Koran, het heilige boek der Muselmanen, geeft dien Christus een hooge plaats onder de profeten en kent Hem namen toe die Hem boven alle Godsmannen verheffen, maar dit wordt gedaan terwijl ontkennd wordt, dat Hij door Zijn dood verzoening zou teweeg gebracht hebben. De moderne Islam verschilt in deze niet van de orthodoxe, en al zijn de moderne Mahomedanen vol van lof voor den Christus als zij Zijn wonderen en Zijn invloed op de geschiedenis vermelden, zij kunnen echter zich niet vinden in de leer van verzoening door het bloed des kruises.

Er zijn drie zinsdelen in den Koran waaruit schijnt afgeleid te moeten worden dat de schrijver geloofd heeft dat Christus gestorven is. Maar daartegenover staat de pertinente verklaring: Maar zij (namelijk de Joden) hebben Hem niet gedood, zij hebben Hem niet gekruisigd, maar een beeld werd voor Hem gemaakt... Zij hebben Hem voorzeer niet gedood! Voorwaar! God heeft Hem tot zich opgetrokken”.

Volgens de Muselmanische traditie zou, toen men Christus kruisigen ging, diesternis over de aarde gekomen zijn; in die duisternis werd door God de gelijkenis van Christus op den vernader Judas geworpen en zoo is Judas in Jezus plaats gekruisigd. Daarna heeft volgens dezelfde traditie God Jezus drie uur in den dood genomen om Hem daarna in den hemel op te nemen. Zoo leeren Muselmanen geleerden, dat wanneer Christus ten tweede male komt, hij sterven zal. In het Nieuwe Testament wordt in overeenstemming met het oude Verbond geleerd, dat nadat Christus eenmaal voor de zonde gestorven is, de dood geen heerschappij meer over Hem heeft.

Niet alleen dat de Muselmanen het historische feit der kruisiging loochenen, zij hebben ook een grooten afkeer zelfs van het teken des kruises. Van Mahomed wordt verhaald, dat hij zulke afkeer van het kruis had, dat hij bij elk ding dat in zijn huis gebracht werd, het teken des kruises dragend, vernietigde. Volgens een andere overlevering heeft Mahomed gezegd, dat als Jezus, de zoon van Maria, uit den hemel wederkwam, hij het kruis zou verbreken en het zwijn doodden. In Turkije heeft men eveneens als in Egypte willen weten van Roode-Kruisvereenigingen, men heeft er eene organisatie opgericht van de Roode Halve Maan.

Ook de Armenische moorden leverden het bewijs van den fanatieken haat dien de Mahomedanen koesteren tegen het Kruis.

Niet minder is de leer van het Kruis door den Mahomedaan gehaat. De Christelijke leer dat Jezus den smadelijken dood des Kruises onderging voor onze zonden, is iets waartegen hij met alles wat er in hem is, opkomt.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

DE VREEMDE.

VIII.

DE DERDE.

Zoals ik zei, verliepen er ettelijke weken, alvorens men genoegzame zekerheid had, dat de drie reizigers uit Friesland nooit weder zouden keeren.

Toen het eindelijk vast stond, was de eerste vraag wat er nu worden zou van den kleinen eenig overgebleven, die gelijk de heer Stevens, ook Willem heette. Zijn ouders hadden zeer afgeronderd geleefd, en nu kostte het niet geringe moeite de familieleden op te sporen met wie men kon overleggen, hoe nu verder te doen.

Na veel moeite werd ontdekt, dat de kleine Willem nog slechts een oom en een tante rijk was, die hem echter geen van beide ooit hadden gezien. De oom had een zeer groot gezin en kon er onmogelijk nog een kleine bij nemen, al ontkenden hem de middelen niet. Wat de tante betreft, die was bejaard, en kon wel allerminst zulke een kleinen kostganger gebruiken.

Met die berichten kwam de heer Stevens op een avond thuis, waar hij zijn vrouw vond die met den jongsten huisgenoot speelde, welke den binnenvallende vriendelijk toelachte. Toen de huisvrouw alles had gehoord sprak zij:

„Dat ziet er kwaad uit voor onze kleinen gast. Ongelukkig kind! Vader, moeder en broer heeft hij te gelijk verloren en weet het zelf niet. Nu wil niemand zich over hem ontfemen. Weet ge ook wat er nu gebeuren moet?”

„Ja zeker, het kindje komt in een weeshuis of armenhuis te recht, en wordt waarschijnlijk voorloopig uitbesteed aan een of andere vrouw, die er voor zorgt tot het kind in het gesticht komt. Daar zal niet veel anders opzitten.”

Vrouwe Walburg wierp een blik op den kleinen Willem, die kraaiende van genoegen in zijn stoeltje zat en alle moeite deed om het zakwerk van den grooten Willem bij den ketting omhoog te trekken. Papa, zool als de kleine hem noemde, had er schik in en toen zijn vrouw na zijn laatste woorden hem vol betekenis aanzag, begreep hij wat zij bedoelde. Desdellide gedachten kwamen tegelijk bij man en vrouw op.

„Mij dunkt”, sprak Stevens na een oogenblik, „er is een betere weg. Het weeshuis en dergelijke gestichten zijn heel goed, maar toch hoop ik dat er nooit kinderen van mij komen zullen, ook al hadden zij geen ouders meer. Nu heeft de Heere ons eigen lief kind weggenomen en